

Gaziantep Orta Mektebi Muallimlerinden Hayrettin İlhan'ın *Vatanım İçin İstiklâl Hatıraları* Adlı Kitabı ve İncelemesi

A Review Of The Book *Vatanım İçin İstiklâl Hatıraları* Written By Hayrettin İlhan, A Secondary School Teacher in Gaziantep

Mehmet SOĞUKÖMEROĞULLARI*

Öz

Hayatı hakkında fazla bir bilgiye sahip olunmayan Hayrettin İlhan'ın tek şiir kitabı 1928 yılında yayınlanan *Vatanım İçin İstiklâl Hatıraları* adlı eseridir. Şiirlerinin içeriğinin temelini İstiklâl Savaşı'nın geçtiği yıllar oluşturur. İlk şiirlerinde karamsar bir tablo çizen Hayrettin İlhan, daha sonraki şiirlerinde İstiklâl mücadelesinin kazanılmasıyla iyimser olan manzarayı okuyucuya vermeye çalışır. Şiir denemelerinde aşk konusuna sadece bir şiirinde yer veren şair, Türklük ve Turancılık kavramlarına kendi bilgisi ölçüsünde yer verir. Vezin olarak heceyi, kafiye olarak tam kafiye, şekil olarak da hem halk şiiri hem de Batılı nazım şekillerini kullanır.

Anahtar Kelimeler: İstiklâl Savaşı, Vatan, Gaziantep, Hayrettin İlhan, Şiir, Şekil.

Abstract

There is not much information available about Hayrettin İlhan's life, however his only poetry book is "*Vatanım İçin İstiklâl Hatıraları*" which was published in 1928. Most of his poems are about the years of the Turkish War of Independence. Whilst painting a bleak picture in his first poems, his later poems are more optimistic in nature, with the final victory of the War of Independence. While love appears in only one of his poems, the poet visits the concepts of Turkishness and Pan-Turanism from his own unique artistic perspective. In terms of poetic meters, he uses syllables, and employs the perfect rhyme for his rhyming system while using both folk poetry and Western verse forms.

Key words: War of İstiklâl, Homeland, Gaziantep, Hayrettin İlhan, Poetry, Form.

Giriş

Hayatı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanmayan Hayrettin İlhan'ın Akşehir, Isparta ve Gaziantep'te çalıştığı, şiirlerinin nerede yazıldığına dair düştüğü notlar çevresinde elde edilmektedir. Farklı tiyatro eserlerine rastlansa da şiir kitabı olarak sadece çeviri yazı şeklinde Latin harflerine aktarılan metne ulaşılmıştır.

Hayrettin İlhan'ın *Vatanım İçin İstiklâl Hatıraları* kitabının ilk şiiri olan "Uyan" (s. 1) "Sevgili milletim büyük Türklüğe ithaf" edilerek sanatçının metinleri yazmaktaki amacı hakkında bilgi verir. Türk milletinin varlık alanına yapılan saldırılar karşısında bir bilinçlenme süreci geçirmesi gerekliliğini önceleyen söz konusu şiir, Türk milletinin uyanması gerektiğini, kara günlerin bağrını kan ettiğini ve yaşlı düğünlerin yürekler dağladığını ifade eder. hâlâ başına gelen felaketin farkında olmayan Türk milletine sanatçı, sel gibi akan kanı göstererek milleti uyanışa davet eder. Çünkü gaflet uykusundaki Türk milleti karalar giyinen "Türkân"ı da görmemektedir. Bu şiir, hem Türk milletine ithaf olunması hem de şairin şiir anlayışını anlatması bakımından önem taşır. Hayrettin İlhan, toplumsal benliğinin farkına varan ve bu fark edişle birlikte kendini gerçekleştirecek kudreti damarlarındaki kanda bulacak Türk milletini bilinçlendirmeyi şiirinin temel odağı haline getirir.

Vatanım için istiklâl hatıraları eserinin içeriği

On üç şiirden oluşan *Vatanım İçin İstiklâl Hatıraları* kitabı genel olarak İstiklâl Harbi'nin başlangıcındaki matem havası, sonrasında duyulan sevinç çevresinde yazılan şiirlerden oluşur. I. Dünya Savaşı'ndan sonra ve İstiklâl Harbi'nin başlangıç döneminde Türk milletinin yıkılmış ve acı içerisindeki hâli Hayrettin İlhan'ın şiirlerinin çoğuna yansır. Onun şiirlerinin içeriğini İstiklâl Savaşı yılları, aşk, toplumsal hafıza ve vatan oluşturur.

* Doç. Dr. Gaziantep Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. magcan1982@gmail.com.

Savaş konulu şiirler ve vatan

Hayrettin İlhan'ın savaşı anlattığı şiirlerinin kötümser ve iyimser bağlamda iki evresi vardır. “İstiklâl Türküsü”, “Hicran Geceleri”, “Bırak Ağlayalım”, “Büyük Matem” ve “Hicret” şiirleri kötümser tabloyu anlattığı metinleridir. “Büyük Zafer” ve “Güzel Suna” şiirleriyle iyimser bir manzaraya dönüş yapılır.

“İstiklâl Türküsü” başlığını taşıyan şiir, sanatçının Türk yurdu hakkındaki olumsuz düşüncelerini ve düşmanların Türk yurdunu işgalinden sonra her tarafın yas tutmasını anlatır. Şiirin ilk mısralarındaki tasvirler iken sonrasında bunların hepsinin matem dolu olduğuna vurgu yapılır.

Yeşil yurdun ovaları;
Bülbül dolu yuvaları;
Gül dağıtan obaları;
Yas tutuyor; matem dolu. (s. 2)

Kutsal değerlerine yapılan saldırılar karşısında toplumsal bilincin uyanışı şiirin temel izleğidir. Bu bağlamda insanın kimliğini oluşturan vatana karşı yapılan her türlü müdahale aslında kendi varlığına yapılmış demektir. Bu bilinçten hareketle, vatanın çiğnendiği ve her tarafı hüznün sardığı ifade edildikten sonra efelerin savaşması ve yangınlara göğüs germesi vurgulanan unsurlardandır. Ancak bu süreç içerisinde Türk gençliği dâhil olmadığı için matem bitmez. Her tarafın matemden ayrılmasının tek şartı Türk gençliğinin uyanmasıdır. Çünkü Türk gençliğinin temel özelliği “Gönüllerde hep hür sensin” (s. 2) mısraıyla da ifade edildiği gibi bağımsızlık ve hürriyet aşkıdır.

Kötümser bakış açısının devam ettiği şiirlerden biri olan “Hicran Geceleri” (s.5-7) üç bölümden oluşur. Söz konusu şiirin bütün mısralarına kötümser ruh hâli siner.

Bu gölgelerde yok mu canlı bir insan;
Ne derin karanlık; ne ıssız yuva;
Bu yerlerde yok mu hiçbir yaşayan.
Bu yerlerde yok mu; hani bir yuva. (s.5)

Şiirin ilk bölümünde her yeri sessiz bir niyaz kapladığı ve alevden yaşların sel gibi çağladığı ifade edilir. Derin bir karanlığa gömülen ülkede hiçbir yuva kalmamıştır. Şiirin devamında gece vakti vatanını hatırlayan şairin gözyaşları dökülür. Gecelere yine sessizce sormasına rağmen hiçbir cevap alamaz. Bundan dolayı da yazdığı şiirin yangına sebep olmadığı takdirde yakılmasını arzular. Dört yanı düşman askerleriyle çevrilen vatanın, yokluklar içindeki feryadı, isyandan imana doğru evrilen bir biçimde sunulur. “Hicran Geceleri” şiirinin üçüncü ve son kısmı Konya isyanında yazılmıştır. Burada da yine kansızlık, karanlık ve ölüm şiirin ana eksenini oluşturur. Ülkesinin içinde bulunduğu durumu içeriden bir bakışla gören ve duyan İlhan, vatanının yaşadığı olumsuz süreci dizelere döker.

“Bırak Ağlayalım” (s.8) manzumesi vatanın, Türk illerinin ve Turan'ın ağlaması ve yürek ağlaması üzerine bina edilmiş olsa da “Konya Mebusu Refik Beyefendi'ye” ithafını taşır. Söz konusu şiirle birlikte sanatçı ilk defa “Turan” kavramını şiirlerinde kullanır. Soy bilincine dayalı bir uyanışı simgeleyen bu söylem¹, İlhan'ın ortak değerleri ortak soy bilincinden hareketle oluşturmak istediğinin de göstergesidir. İstanbul'un işgali zamanında yazıldığı anlaşılan şiirde “İstanbul mudur şu güzel şehir” (s. 8) mısraının devamında şehrin her tarafı zincirle ve acı bir zehirle çevrildiğine dikkat çekilir.. Gezenlerin inilti duyduğu İzmir ve Ayıntab için yapılan “kanlı bir diyar” (s.8) benzetmesiyle kötümser tablo çizilmeye

¹ M. Fatih Kanter, *Milli edebiyat dönemi Türk şiirinde benlik algısı ve kimlik kurgusu*, Kitabevi yayınları, İstanbul 2014, s. 191.

devam eder. “Türk illerinde kanlar çağlıyor / Karalar geyinmiş Turan ağlıyor” (s. 8) mısralarıyla yabancıların vatanı al kana boyadıkları anlatılır. “Büyük Matem” (s.10) şiiri şairin çizdiği kötümser tablonun devamı niteliğindedir. Şiirde geçmişle gelecek arasında büyük bir bağlantı kuran şair, vatanı gülünç bir şekilde hortlakların parçaladığı üzerinde durur. Ancak mazideki Türklerin hâli güçlü dünyayı titreten bir yapıya sahiptir. Kötümser tablonun devam ettiği “Hicret” (s.11) şiirinde ağlayan yaşlı vatanın ve insanların tasvir edildiği dikkat çeker.

“Hicret” şiirinden sonra kötümser tablo son bulur ve İstiklâl Harbi kazanılır. Artık şairin kötümser tablo çizmesine ihtiyacı yoktur. “Büyük Zafer” (s.12) şiiri bu bakışın yansıdığı ilk şiirdir. “Ey kahraman ordu! Ey altın ordu” (s. 12) mısralarıyla başlayan şiirde Türk askerinin aziz yurdu koruduğu, üstüne melekler gibi titrediği üzerinde durulur. Halk artık matemden değil, sevinçten ağlamaktadır. Şair, Türk askerini “Tebrik, hürmetler zaferinize” (s. 12) mısralarıyla alkışlar. Onun bastığı yerleri dudakların öptüğü, ayaklarına yüz sürmenin şeref olduğu, bayrağın onlara bakıp gülümsediği belirtilir. İyimser tablonun devam ettiği “Güzel Suna” (s. 13) başlıklı şiir Hamdullah Suphi Tanrıöver’e ithaf edilmiştir. Şiirde matemlerin son bulduğu ve kurulan yeni devletin gittiği yolun çağdaşlık ve medeniyet olduğu üzerinde durularak kitaptaki iyimser hava devam ettirilir. Şiirin devamında yer alan “Hortlak, cadı birer masal” (s. 14) mısraları “Büyük Matem” şiirine bir cevap niteliğindedir. Çünkü “Büyük Matem”de vatanın her tarafını hortlaklar sarmış, “Güzel Suna” şiirinde ise, bunların hepsi sadece masal olmuştur.

Hayrettin İlhan’ın yukarıdaki şiirlerinde vatan söz konusu olsa da savaş esnasında vatanın ağlaması üzerinde durulduğu dikkati çeker. İçinde bulunulan şartlar gereği yaşanan vatanın işgal altında oluşu bu durumu etkiler. Varlık alanını yok saymak isteyenler karşısında bir nevi feryat içeren bu şiirler vatanın kurtuluşu için edilen dua niteliğindedir. Ancak şairin inleyen vatan tasviri haricinde vatan sevgisini anlattığı iki şiiri olan “Vatan Timsali” ve “Bu da Vatanım İçin” başlıklı iki şiiri daha mevcuttur. “Vatan Timsali” (s. 15) şiiri vatanın sevgiliye benzetildiği şiirlerden ilkidir. Buna göre vatan öyle bir güzeldir ki eşi bulunmaz. Muhteşem olduğu gibi, ona bütün gönüller vurgundur. Derin, hazin, bulutlu ve ateşin olan gözleri, tatlı bakar, canlar yakar ve ruha akar. Aynı benzetme “Bu da Vatanım İçin” (s. 16) şiirinde de devam eder. Şiir, şairin ifadelerine göre İzmir Parkı’nda yazılmıştır. Bu şiirler insanın vatanı için duyduğu samimi duyguların dile getirilmesidir.

Aşk

Hayrettin İlhan’ın “Sevgilime” (s. 9) başlıklı şiiri aşk konusu üzerinde durduğu tek şiirdir. Şiirin teması sevgiliden ayrılıktır. Şiire göre her şey dağınık ve vaktin dar olduğu bir zamanda sevgilisi şairin yarasını sarar. Şairin sevgiliyi ilk görüşü ise, “Görünce böyle benzim sarardı” (s. 9) mısralarıyla anlatılmaya çalışılır. Ancak şiirdeki dörtlüklerin son mısraları olan “Sevgilim de ah muhacir olmuş” (s. 9) ifadeleri sevgiliden ayrılığın metne aksetmiş görüntüleridir. Şiirin ikinci bölümünde ise şairin iç dünyasındaki sevgiliden ayrılığın yansımaları daha açık bir şekilde dile getirilir. Çünkü sevgili olmadan baharın tadı yoktur. Diğer taraftan gül ve bülbül benzetmesi de metinde “Bülbülsüz kalmış sevgi diyarı” (s. 9) mısralarıyla anlatılır ve sevgili gittikten sonra ondan haber alamayan şair söz konusu durumu kime soracağımı da bilmemektedir.

Toplumsal hafıza

“Toplumsal hafıza” kavramının bir bölümünü ortak kültür içerisinde yer edinen kişiler oluşturur ve bunlar ortak belleği veya paylaşılan deneyimi vücuda getirir.² Tarihte milletini yücelten kahramanlar ortak hafıza aracılığıyla sürekli olarak toplumsal inşanın birer simgesi

² Öcal Oğuz, *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi*, Geleneksel Yayınları, Ankara 2009, s. 87.

konumunda öncü rol üstlenirler. Ortak kişiler söz konusu olunca dinî ve millî bakiyenin önemli kişileri akla gelir. Hayrettin İlhan bu ortak bakiyeden Atatürk ve İsmet İnönü'yü iki şiirinde konu edinir.

“Büyük Ruhlu: Büyük Sevgiliye” başlığını taşıyan şiir, Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya ithaf edilmiştir. Devletin her tarafı işgal altında iken ruhlara ruh katan Gazi Mustafa Kemal Atatürk, şimşek gibi karanlığı yarar, ılık nazarıyla her tarafı aydınlatır ve vatani yangınlardan çıkartır.

“Garp Cephesi Karargâhında” başlıklı şiir İsmet İnönü'ye ithaf edilmiştir. Büyük bir mübalağa ile başlayan şiirde, “Ne oturuş, ne yürüyüş, ne bakış” (s. 4) ifadeleriyle söz konusu abartma had safhaya ulaşır. Şiirin devamında ise, şair İsmet İnönü'nün sevimli gözüne hayran kaldığını ifade eder. Sanatçıya göre, yaralı vatani kurtarmak için gerekli olan titreyen ruh, İsmet İnönü'de mevcuttur. Onun diğer özelliği ise hiç durmadan vatan için uğraşmasıdır. Vatani zalimler yaralı hâle koymuşken İsmet İnönü, güneş gibi parlar. Ancak şair, İsmet İnönü'ye çeşitli tavsiyelerde bulunmaktan kaçınmaz. Onun biraz eğlenmesi, biraz daha göklerde güneş gibi parlaması söz konusu tavsiyelere örnektir. Bu şekilde ruhlara onun ışığında ısınır ve aşk devletinin eşğine yüz sürülür. Bir ilkbahar perisi de bu şekilde gülümsemiş olur.

Turancılık düşüncesi ve Hayrettin İlhan şiiri

Coğrafi ve siyasi anlamda kullanılan “Turan” terimi coğrafi olarak Pakistan'dan başlayarak Türkistan, Harzem, Horasan gibi birçok bölgeyi içine alan bir coğrafyayı kapsar. Siyasi olarak da bütün Türkleri bir araya getirmeyi amaç edinen Turancılık, “Büyük Türkistan” şeklinde tanımlanabilir.³ Söz konusu düşünce tarih, ırk, devlet çerçevesinde kuramsal bir tabana dayandırılır. Hayrettin İlhan'ın kitabında coğrafi veya siyasi olarak Turan'dan bahsetmek pek mümkün değildir. “Uyan” ve “Bırak Ağlayalım” şiirlerinde karalar giyinen “Türkân” ve “Turan” kavramlarından bahsedilir.

Milliyetçilik düşüncesi Türk milletinin üstünlüğü üzerine bina edilir.⁴ Ancak Türk milletinin üstünlüğü düşüncesi Hayrettin İlhan'ın bazı şiirlerinde tarih ile birlikte yürür. Özellikle “Uyan” şiirinde “Sevgili, büyük milletim uyan” (s.1) mısraları söz konusu düşüncenin yansımasıdır. “Büyük Matem” (s.10) şiiri milliyetçilik ve üstün millet nazariyesinin tam olarak gün yüzüne çıktığı şiiri olarak dikkat çeker. “Ey ırkların en büyüğü! Ey hilkatın büyüklüğü” (s. 10) mısraı bunun en temel göstergesidir. Onun büyük varlığı, şan ve şeref dolu tarihler yazacak kudrette oluşu, cihan tufanının destanı olan Türk milletinin birçok kahramanlar yetiştirdiği de ifade edilir. Ayrıca milletlerin dillerinde hiç ölmeyen bir beste oluşu ile Turancılık nazariyesinin tarihteki büyük zaferlerine vurgu yapılarak efsanevi kahramanlıklara vurgu yapılır. “İstiklâl Türküsü” (s. 2) şiirinde Türk gençliğinin hür yaşama isteği Türk'ün karakteristik özelliklerinden birine delalet eder.

Vatanım için İstiklâl Hatıraları şiir kitabının şekil özellikleri

Şiirin dış yapısına “şekil” adı verilir.⁵ Hayrettin İlhan'ın şiir kitabında halk edebiyatından alınan nazım şekilleri ile Batı edebiyatından alınan nazım şekillerinin birlikte kullanıldığı dikkati çeker. Bunlardan nazım şekli olarak klasik tarzın kullanıldığı metinlerin isimleri ve nazım şekillerini bir tablo hâlinde vermenin daha doğru olacağı kanaatindeyiz.

³ Rıza Nur, *Türk Tarihi*, Kutluğ yayınları, İstanbul 1972, s. 32-33; Osman Karatay, *İran ile Turan*, Karam yayınları, Ankara 2003, s. 25-28; Ziya Gökalp, *Türkçülüğün esasları*, MEB Yayınları, İstanbul 2004, s. 26-28; C. Osmanağaoğlu, *Ziya Gökalp'te Türkçülük akımı*, On iki levha yayıncılık, İstanbul 2008, s. 26-28.

⁴ Nizam Önen, *İki Turan*, İletişim yay., İstanbul 2005, s. 293-302.

⁵ Nurullah Çetin, *Şiir çözümleme yöntemi*, Öncü kitap yayınları, Ankara 2004, s. 129.

Şiir	Sayfa	Nazım Şekli
Uyan	1	Düz kafiye
Büyük Ruhlu Büyük Sevgiliye	3	Düz Kafiye
Sevgilime	9	Türkü
Hicret	11	Çapraz Kafiye
Güzel Suna	13	Türkü
Vatan Timsali	15	Türkü
Bu da Vatanım İçin	16	Çapraz Kafiye

Yukarıdaki şiirlerin haricindeki metinlerde değişik formalara yaklaşılr, fakat klasik olarak o formun özelliği söz konusu şiirlerde yer almaz. “İstiklâl Türküsü” (s. 2) şiiri şekil olarak türküye benzer. Ancak şiir bentler hâlinde öbeklenmez. 16 mısralık tek bent hâlinde vücuda gelen şiirde kafiye şeması aaabcccbdddbeeeb şeklindedir. “Hicran Geceleri” (s. 5-7) şiirinde çapraz kafiyeye yaklaşılr. Ancak ilk dörtlük koşmaya benzer. Söz konusu şiir serisinin son bendinde ise altılık bir bölüm mevcuttur ki bu da serbesttir. “Bırak Ağlayalım” (s. 8) şiiri bir dörtlük iki beşlik bentten oluşur. “Garp Cephesi Karargâhında” (s. 4), “Büyük Zafer” (s. 12) şiiri serbest tarzda yazılmıştır.

Vatanım için İstiklâl hatıraları şiir kitabının dil ve üslup özellikleri

Kitapta dil sapmalarına pek rastlanmaz. Ancak konuşma diline yaklaşıldığı dikkat çeker. “Değil mi ah güzelim!” (s. 3) ifadesi buna örnektir. Sözdağarı olarak da matem ve yas kelimelerinin çokça kullanılmasının sebebi Millî Mücadele yıllarını anlatmasıdır. Üslup bakımından tasvirî, övgü, hitabet, iç konuşma ve yalın üslup kullanılır. Yalın üslup metnin sade yazılması anlamına geldiğinden açık ve anlaşılır bütün metinlerde kendiliğinden kullanılmış olur. Ancak diğer üslup türleri dikkate alındığında en fazla kullanılan iç konuşma üslubudur. Nurullah Çetin’in ifadesine göre şiirlerin çoğunluğu bu minvalde kaleme alınmıştır.⁶ Kitapta kullanılan üslup türlerini tablo hâlinde vermek daha faydalı olacaktır.

Şiir	Sayfa	Üslup
Uyan	1	Hitabet üslubu
İstiklâl Türküsü	2	Tasvirî üslup
Büyük Ruhlu Büyük Sevgiliye	3	Övgü üslubu
Garp Cephesi Karargâhında	4	Övgü üslubu
Hicran Geceleri	5	Tasvirî üslup
Hicran Geceleri	6	İç konuşma üslubu
Hicran Geceleri	7	İç konuşma üslubu
Bırak Ağlayalım	8	İç konuşma üslubu
Sevgilime	9	İç konuşma üslubu
Büyük Matem	10	İç konuşma üslubu
Hicret	11	İç konuşma üslubu
Büyük Zafer	12	İç konuşma üslubu
Güzel Suna	13	İç konuşma üslubu
Vatan Timsali	15	İç konuşma üslubu
Bu da Vatanım İçin	16	İç konuşma üslubu

Ahenk

Nurullah Çetin “ahenk” konusunu ses tekrarları, ses yansımaları, kelime tekrarları, ifade tekrarı, mısra tekrarı ve ses dalgalanmaları şeklinde inceler.⁷ *Vatanım İçin İstiklâl Hatıraları* adlı kitapta ahengin birçok yönden sağlanmaya çalışıldığı dikkati çeker. İlk olarak “L” sesi şiirlerde en fazla kullanılan ünsüz ahengidir. Kitapta daha çok tam kafiye kullanılır ve şiirlerde kullanılan kafiye türleri şu şekildedir:

⁶ Nurullah Çetin, *Şiir Çözümleme Yöntemi*, 209-210.

⁷ Nurullah Çetin, *Şiir Çözümleme Yöntemi*, s. 237-276.

Şiir	Sayfa	Kafiye
Uyan	1	Tam kafiye
İstiklâl Türküsü	2	Tam kafiye
Büyük Ruhlu Büyük Sevgiliye	3	Tam kafiye
Garp Cephesi Karargâhında	4	Serbest
Hicran Geceleri	5	Tam kafiye
Hicran Geceleri	6	Tam kafiye
Hicran Geceleri	7	Serbest
Bırak Ağlayalım	8	Tam kafiye
Sevgilime	9	Tam kafiye
Büyük Matem	10	Serbest
Hicret	11	Tam kafiye
Büyük Zafer	12	Tam kafiye
Güzel Suna	13	Tam kafiye
Vatan Timsali	15	Tam kafiye
Bu da Vatanım İçin	16	Tam kafiye

Kelime tekrarları yönünden “mısra başı tekrarı” “Garp Cephesi Karargâhında” (s.4) şiirinde “bak” ve “biraz” kelimeleriyle verilir. “Büyük Matem” (s. 10) şiirinde yine “bak” kelimesinin iki mısra da tekrarlandığı görülür.

“Mısra sonu tekrarı” mısraların sonunda yer alan tekrarlara denir.⁸ Bu tür tekrarlara sadece “Hicret” (s. 11) şiirinde “üstüne” kelimesiyle rastlanılır. Mısra içi tekrarı ise yine aynı şiirde “Yığılmış itap, itap üstüne” (s.11) mısraında görülür ve söz konusu tekrara tek örnektir.

“Mısra tekrarı” bir şiirde tekrar edilen mısra ya da beyitlerdir.⁹ “Uyan” şiirinde “Sevgili, büyük milletim uyan / Yücelsin şanlı devletim uyan” (s. 1) mısraları şiirin ilk dörtlüğünün ilk mısraları ve son dörtlüğünün son mısraları olarak tekrar edilmiştir. “İstiklâl Türküsü” (s. 2) şiirinde “Her taraf yas; matem dolu” (s. 2) mısraının şiirin üç yerinde tekrar edildiği dikkat çeker. “Yas tutuyor; matem dolu” (s. 2) ifadesi ise bir yerde kullanılır. Aynı minvalde olsa da şairin burada farklı bir ifade kalıbı tercih edilir. “Sevgilime” (s. 9) şiirinde “Sevgilim de ah muhacir olmuş” (s. 9) mısraı; “Büyük Zafer” (s. 12) şiirinde “Tebrik, hürmetler zaferinize” (s. 12) mısraı; “Güzel Suna” (s. 13-14) şiirinde “Fidan boylu güzel Suna” (s. 13-14) mısraı; “Vatan Timsali” (s. 15) şiirinde “Vurgun bütün gönüller” (s. 15) mısraı ile “Bırak Ağlayalım” (s.8) şiirinde “Türk illerinde kanlar çağlıyor / Karalar geyinmiş Turan ağlıyor.” (s. 8) mısraları tekrarlanır.

Ahenk oluşturmanın diğer yolu ise, vezindir. Kitapta kullanılan vezinler şu şekildedir.

Şiir	Sayfa	Vezin
Uyan	1	11’li hece vezni ile yazılmıştır.
İstiklâl Türküsü	2	8’li hece vezni kullanılmıştır.
Büyük Ruhlu Büyük Sevgiliye	3	Serbest vezinle yazılmıştır.
Garp Cephesi Karargâhında	4	Serbest vezinle yazılmıştır.
Hicran Geceleri	5	Serbest vezinle yazılmıştır.
Hicran Geceleri	6	Serbest vezinle yazılmıştır.
Hicran Geceleri	7	14’lü hece vezniyle yazılmıştır.
Bırak Ağlayalım	8	Hece vezninin 11’li kalıbı kullanılmıştır.
Sevgilime	9	Hece vezninin 11’li kalıbı kullanılmıştır.
Büyük Matem	10	Serbest vezinle yazılmıştır.
Hicret	11	Hece vezninin 11’li kalıbı kullanılmıştır.
Büyük Zafer	12	Hece vezninin 11’li kalıbı

⁸ Nurullah Çetin, *Şiir Çözümleme Yöntemi*, s. 251.

⁹ Nurullah Çetin, *Şiir Çözümleme Yöntemi*, s. 255.

		kullanılmıştır.
Güzel Suna	13	Hece vezninin 8'li kalıbıyla yazılmıştır.
Vatan Timsali	15	Hece vezninin 7'li kalıbıyla yazılmıştır.
Bu da Vatanım İçin	16	Hece vezninin 11'li kalıbı kullanılmıştır.

Şiirlerin hece vezniyle yazılmış olanları her ne kadar 7'li, 8'li, 11'li kalıplarla yazılmış olsa da metinlerin bazı mısralarında söz konusu hece sayısından sapıldığı görülür. Mesela aynı metnin bazı mısralarında 10'lu hece vezniyle karşılaşılr.

Musiki konusunda başvurulan yöntemlerden bir diğerini de ünlemler oluşturur. Ünlemler şiirdeki sesi yükseltip alçaltarak ahengi sağlayan unsurlardandır.¹⁰ “Büyük Matem” şiirinde “Ey milletim o senin; dünyaları titreten” (s.10) ve “Ey ırkların büyüğü! Ey hilkatın büyüklüğü” (s.10) mısralarında; “Büyük Zafer” şiirinde “Ey kahraman ordu! Ey altın ordu” (s. 12) mısraında ünlem ile şiire ahenk verildiği dikkati çeker.

Sonuç

Isparta Orta Mektebi sabık müdürü ve Gaziantep Ortaokulu edebiyat öğretmeni olan Hayrettin İlhan'ın elimizdeki tek şiir kitabı, makalenin konusunu teşkil eden *Vatanım İçin İstiklâl Hatıraları* adlı eseridir.

Kitapta on üç şiiri bulunan Hayrettin İlhan'ın şiirlerinin ana temasını İstiklâl Savaşı yılları oluşturur. Söz konusu dönemin ilk kısmını anlattığı şiirlerinde karamsar bir tablo çizen Hayrettin İlhan, savaş kazanıldıktan sonra iyimser bir manzara çizmeye çalışır. Mustafa Kemal Atatürk ve İsmet İnönü'den övgüyle bahseden şair, aşk konusuna sadece bir şiirinde değinir. Turancılık mefhumunu da değinen sanatçı, Türk milletinin üstünlüğünü vurgular.

Şekil olarak düz kafiye, çapraz kafiye ve türkü nazım şekillerini kullanır. Sade dili tercih eden Hayrettin İlhan, üslup olarak tasvirî, iç konuşma, övgü ve hitabet üsluplarını çeşitli şiirlerinde kullanır. Ahengi mısra tekrarı, vezin ve kafiye ile vermeye çalışır. Vezin olarak daha çok heceyi tercih etse de bu tür metinlerinde kusurların olduğu gözden kaçmamalıdır. Genellikle tam kafiye tercih eden, bir şiir kitabı olan ve edebiyat tarihlerinde adı geçmeyen Hayrettin İlhan, kendi çapında şiir denemeleri olan bir sanatçıdır.

¹⁰ Nurullah Çetin, *Şiir Çözümleme Yöntemi*, s. 272-273.

VATANIM İÇİN

• İSTİKLÂL HATIRALARI*

YAZAN

Isparta Orta Mektebi Sabık Müdürü ve Gazi Ayıntab Orta Mektebi Edebiyat

Muallimlerinden Hayrettin İlhan

Gazi Ayıntab Havadis Matbaası

1928

UYAN

Sevgili milletim Büyük Türklüğe İthaf

-1-

Sevgili, büyük milletim uyan,
Yücelsin şanlı devletim uyan,
Bağrımı kan etti bak kara günler;
Yürekler, dağladı, yaşlı düğünler.

-2-

Karalar giyinmiş Türkânı gör de;
Sel gibi çağlayan al kanı gör de;
Sevgili büyük milletim uyan.
Yücelsin şanlı devletim uyan.

Akşehir 335

İSTİKLÂL TÜRKÜSÜ

Yeşil yurdun ovaları;
Bülbül dolu yuvaları;
Gül dağıtan obaları;
Yas tutuyor; matem dolu.

Her tarafı hüznün sarmış;
Ne bet: ne de beniz kalmış.
Güzel vatan! Ah çığnenmiş
Her taraf yas: matem dolu.

Yalın kılıç hep efeler.
Yangınlara göğüs gerer.
Koyun, kuzu ağlar; meler
Her taraf yas; matem dolu.

Türk gençliği sen neredesin!
Yetiş artık matem bitsin.
Gönüllerde hep hür sesin.
Her taraf yas; matem dolu.

25 Mart 336

BÜYÜK RUHLU; BÜYÜK SEVGİLİYE

“Gazi Mustafa Kemal Paşa’ya”

Yağmur yağdı; şimşek çaktı; sel aktı.
Sicim gibi yağan yağmur ortalığı ıslattı.

Bu yağmurlu bir günde güneş gibi parladın;
Şimşek gibi karanlığı sen yardın.

Senin ılık; sıcak ziyân her tarafı parlattı.
Ölgün duran hayallere biraz daha ruh kattı.

Gülümsedin nazarların buseleri saçıldı.
O buseler birer bahar hediyesi sayıldı.

Gülümsedin; yaklaştın; hep ruhlara ruh kattın.
Değil mi ah güzelim! Yangınlardan çıkarttın
Akşehir 336

GARP CEPHESİ KARARGÂHINDA

“Büyük İsmetimizin büyük kalbine ithaf”
Dün cepheye seni gördüm giderken;
Ne oturuş; ne yürüyüş; ne bakış.
Gözlerimde bir dalgınlık; bir rüya.
Uçuşurken bakakaldım o sevimli gözüne;
O ne yüksek; ne semavi; o ne ilahi bakış.
Bu yaralı vatana titreyen büyük ruh:
Sende vardır sevgilim kurtar artık milleti.
Bak ne hâle koymuşlar, her tarafta bir mecruh.
Bak ne hâle koymuşlar, zalimler memleketi.
Her gün uçar; her gün koşar gidersin.
Biraz durmak, nefes almak sana kısmet olmuyor.
Biraz ne olur bu yerlerde eğlenmeniz olmaz mı?
Biraz daha bu göklerde güneş gibi parlasan.
Ruhlar senin ziyanda biraz daha ısınsa.
Aşk denilen devletin eşğine yüz sürse,
Bir ilkbahar perisi gülümsesin nolur ki

Akşehir 337

HİCRAN GECELERİ

-1-

Uzakta bir ses; bir inilti mi var?
Gecenin koynunda bir güzel ağlar.
Kaplara; her yeri sessiz bir niyaz.
Alevden yaşlar; sel gibi çağlar

-2-

Bu gölgelerde yok mu canlı bir insan;
Ne derin karanlık; ne ıssız yuva;
Bu yerlerde yok mu hiçbir yaşayan.
Bu yerlerde yok mu; hani bir yuva.
Akşehir 325

HİCRAN GECELERİ

-1-

Bak vatanım seni andım dün gece;
Senin için gözyaşlarım döküldü.
Seni sordum gecelere gizlice.
Ne ses geldi; ne bir duyan görüldü.

-2-

Gözyaşlarım döküldü bunaldı ruhum.
Karanlıklı geceler karanlığa karışsın,
Her bir harfi bir yangın yaratmayan her şiirim.
Yangınlara atılsın; ya yaksın ya yakılsın.
Akşehir 335

HİCRAN GECELERİ

“Konya isyanında yazılmıştır”

-1-

Bu kuduran karanlık hangi kara bir günde.
Kara yash, ölümün hangi korkunç çıığı.
Bu kansızlık; bu hiçlik; bu ölümlü geceler.
Hangi kalpsiz yokluğun; hangi korkunç kovuğu

-2-

Sordum korkak ruhlara karanlıklar içinden.
Dedim ne bu karanlık; olmuş yine ne var ki.
Titreyen bir şüphe cevap verdi derinden.
Çok korkulu geceler ne oluyor bilmem ki;
Sordum güzel vatanı hicran gecelerinde.
Asırların koynunda dedi bir ses derinden.
27-4-336

BIRAK AĞLAYALIM

“Konya Mebusu Refik Beyefendi’ye”
“Bak ağlıyor vatan; bak anne ağlıyor”
Gözünün yaşları yürek dağlıyor;
Türk illerinde kanlar çağlıyor.
Karalar geyinmiş Turan ağlıyor.

{*}

İstanbul mudur şu güzel şehir;
Zincirler takılmış nedir bu kahr?
Her yerini sarmış acı bir zehir.
Türk illerinde kanlar çağlıyor.
Karalar geyinmiş Turan ağlıyor,

{*}

İzmir’le Ayıntab kanlı bir diyar;
O yerlerde gezen inilti duyar.
Vatanı eller al kana boyar.
Türk illerinde kanlar çağlıyor.
Karalar geyinmiş Türkân ağlıyor.

Akşehir 336

SEVGİLİME

-1-

Her şey dağımıktı; vakit pek dardı
O nazik ellerin yarımı sardı
Görünce böyle benzim sarardı.
Sevgilim de ah muhacir olmuş.

-2-

Gönlüm ne yapsın onsuz baharı.
Bülbülsüz kalmış sevgi diyarı.
Kimlerden sormalı gül yüzlü yârı.
Sevgilim de ah muhacir olmuş.
Akşehir 337

BÜYÜK MATEM

“Mustafa Necati Beyefendi’ye”

Bak ruhumu ne korkunç! Üzüntüler sarıyor.
Bak vatanı ne gülünç! Hortlaklar parçalıyor.
Ey milletim o senin; dünyaları titreten.
Büyük ruhun şimdi bir:
Gece kadar sakin mi?
O deryalar dalgasız;
Fırtınasız olur mu?
Ey ırkların en büyüğü! Ey hilkatın büyüklüğü!
Senin büyük varlığın, inkılaplar yapacak.
Şan dolu, şeref dolu tarihler yaratacak.
Bin bir cihan tufanının, fahr u şeref destanısın.
Kahramanlar kuranının, ruhu hayatı şanıdır.
Asırların ruhlarında en gür sesler, senin sesin.
Milletlerin dillerinde hiç ölmeyen bir bestesin.
Akşehir 337

HİCRET

Bozulmuş zevkler, neşveler kırık;
Meyler dökülmüş kitap üstüne.
Gönüller küskün; Kâbeler yıkık.
Yığılmış itap, itap üstüne

Derdini çalıyor bir hazin kaval.
Ağlıyor telleri hicran üstüne:
Akan gözyaşları canlı bir melâl.
Zindanlar çökmüş vicdan üstüne.

İlkbahar sen de kızıklar giyin.
Karalar bağla matem üstüne.
Yazlarla kışlar gelmeyin sakın
Yangınlar düşmeden âlem üstüne.
Akşehir 337

BÜYÜK ZAFER

“İstiklâl ordusuna ithaf”
Ey kahraman ordu! Ey altın ordu!
Kurtardın, korudun bu aziz yurdu.
Titredin üstüne melekler gibi.
Gölgende güllüyor çiçekler gibi.

Vatandan yükselen her yanık niyaz!
Sevinç yaşları dökerek diyor.
Nurlar saçılısın izlerinize;
Tebrik, hürmetler zaferinize.
Bastiğın yeri dudaklar öper.
Yüz sürmek şeref ayaklarına.
Nazlı hilal bak nasıl gülümser.
Gölgeler saçar yanaklarına.
Nurlar saçılısın izlerinize.
Tebrik, hürmetler zaferinize.

Isparta 338

GÜZEL SUNA

“Hamdullah Suphi Beyefendi’ye”

-1-

Bak çiçekler birer, birer.
Açılarak bize güler.
Sen de açıl artık yeter.
Fidan boylu güzel Suna.

-2-

Ağaçlarda tomurcuklar,
Bugün, yarın açacaklar.
Bize hayat saçacaklar,
Fidan boylu güzel Suna.

-3-

Açılmış bak mor çiğdemler!
Gelincikler hep bademler.
Geçti artık sönük demler.
Fidan boylu güzel Suna

-4-

Hakkın yüzü açılıyor?
Güneşli nur, saçılıyor,
Ne var giden kaçılıyor?
Fidan boylu güzel suna.

-5-

Hortlak, cadı birer masal,
Oldu bugün hepsi hayal.
Dirilmesi artık muhâl.
Fidan boylu güzel Suna.

-6-

Kulak ver sen dediğime.
İleri git hiç gam yeme
Ele, güne karşı deme.
Fidan boylu güzel Suna

-7-

Medeniyet bir güneştir.
Güneş gibi mukaddestir.
Isıtıcı bir ateştir.
Fidan boylu güzel Suna.
Isparta 926

VATAN TİMSALİ

-1-

Bu öyle bir güzel ki.
Eşi bulunmaz belki.
Ol kadar muhteşem ki.
Vurgun bütün gönüller.

-2-

Gözleri öyle derin.
Öyle bulutlu, hazin.
Öyle yüksek, ateşin
Vurgun bütün gönüller.

-3-

Öyle bir tatlı bakar,
Bakışı canlar yakar.
Nur gibi ruha akar.
Vurgun bütün gönüller.
Ankara 337

BU DA VATANIM İÇİN

“İzmir Parkı’nda”

-1-

Bir seher yâr ile gülşende kaldım.
Etrafı bütün bülbüller aldı.
Cennetler içinde hülyaya daldım.
Devası bulunmaz dertlere kaldı.

-2-

Çiçekler söyledi, canan söyledi.
Sesime ses verdi bütün kâinat.
Ruhumun şiiirini hilkat dinledi.
Yaşadım, sürdürdüm tatlı bir hayat.
İzmir 927

Kaynakça

- Çetin, N., (2004). Şiir çözümleme yöntemi, Öncü kitap yayınları, Ankara.
Gökalp, Z., (2004). *Türkçülüğün esasları*, MEB yayınları, İstanbul.
Hayrettin İ., (1928). *Vatanım için istiklâl hatıraları*, Gazi Ayıntab havadis matbaası.
Karatay, O., (2003). *İran ile turan*, karam yayınları, Ankara.
Kanter, M. Fatih (2014), *Milli Edebiyat Dönemi Türk Şiirinde Benlik Algısı ve Kimlik Kurgusu*, kitabevi yayınları, İstanbul.
Oğuz, Ö., (2009). *Somut olmayan kültürel mirasın müzelenmesi*, Geleneksel yayınları, Ankara.

-
- Osmanağaoğlu, C., (2008). *Ziya Gökalp'te Türkçülük akımı*, On iki levha yayıncılık, İstanbul.
- Önen, N., (2005). *İki turan*, İletişim yay., İstanbul.
- Rıza N., (1972). *Türk tarihi*, Kutluğ yayınları, İstanbul.
-